

Madli Pesti

Politikai párt vagy színházi előadás?

AZ EGYSÉGES ÉSZTORSZÁG ESETE

2010. március 24-én az észti NO99 Színház *Egységes Észtország* néven nagyra törő tervvel állt elő a politikai színház területén. Az elnevezés világosan utal Oroszország legnagyobb pártjára, Putyin Egységes Oroszországra. Előadásaikkal, úgymond, végig fogják kísérni egy saját politikai kampánnyal jelentkező új politikai párt születési folyamatát, hogy növeljék az emberek érdeklődését a politikában való részvétel iránt. Az adott észtszágai társadalmi és politikai helyzetben nagy szükség volt egy új erőre, hogy megoldja azokat a társadalmi problémákat, amelyekkel a létező politikai erők nem törődtek; így aztán az *Egységes Észtországot* azonnal felkarolta a média. A színház kihasználta ezt az érdeklődést, és a különböző társadalmi csoportok és intézmények politikai praktikáit mutatta be, jelezve a megoldást igénylő problémákat.

A NO99 SZÍNHÁZ

Az *Egységes Észtország* sok tekintetben logikusan következett az NO99 Színház produkcióinak sorozatából. Az NO99 egyike Észtország tizenkét állami színházának, és nagyrészt a kulturális minisztérium finanszírozza. A színház művészeti igazgatója az 1977-es születésű Tiit Ojasoo, társigazgatója és vezető tervezője pedig Ene-Liis Semper (született 1969-ben), aki elismert videoművész is. A színházat 2004-ben nyitották meg; azóta Ojasoo és Semper folyamatosan a társadalom égető problémáival foglalkozott. Az *Olaj!* című előadás (2006) az olajválság kérdését tudatosította. A *Tüzes észti srácok* (2007) a demográfiai helyzettel, az észtek állítólagos kihalásával foglalkozott. A *Hogyan magyarászunk el képeket egy döglött nyúlra* (2009) nyers betekintést engedett a kultúrpolitikába. Mindezek az előadások megjárták a legfontosabb európai fesztiválokat, és kitüntetett figyelmet élveztek az európai kulturális média részéről. Az *Egyesült Észtországot* (2010) a politikailag passzív észtek ébresztőjéül szánták. Az *Észtország emelkedése és bukása* (2011) az észti történelemmel és identitással foglalkozott, mintegy folytatva az *Egyesült Észtországot*.

EGYSÉGES ÉSZTORSZÁG - A SAJTÓKONFERENCIA

Az *Egységes Észtország* valószínűleg a legvitatottabb színházi esemény volt az ország történetében. Az NO99 Színház ugyan kijelentette, hogy az egész esemény csak színházi kísérlet, a közönség nagy része azonban abban reménykedett, hogy valódi politikai erővel fog találkozni. 2010. március 24-én a színház sajtókonferenciát rendezett a tallinni Radisson Szállodában, és

ezen bejelentette, hogy a kulisszák mögött már két éve tanulmányozzák az észti politikai mechanizmusokat. Később kiderült, hogy a társulat számos nyilatkozatához hasonlóan ez is csak blöff volt, bár annyi igaz volt, hogy több jelenlegi és korábbi politikussal, valamint politológussal valóban elbeszélgettek.

A sajtókonferencián a színház azt is bejelentette, hogy negyvennégy nap múlva, május 7-én hétezer ember jelenlétében sor kerül az új párt közgyűlésére. Az eredményt a modern európai színháztörténet egyik legnagyobb eseményének tartják. Ugyanabban a teremben zajlott le, mint 2002-ben az Eurovízió Dalfesztiválja. Ugyancsak a sajtókonferencián jelentették be, hogy az *Egységes Észtország* az összes nagyobb párt magatartásában, retorikájában, programjában, kampányaiban stb. megmutatózó negatív és populista vonásokat tükrözi. Így például a végletekig túlozták a populista retorikát: a jelszavak egész rakomány pénzt ígértek az anyáknak, ingyen földet azoknak, akik hajlandók vidékre költözni, vagy kilátásba helyezték, hogy a bankok törlik az emberek ingatlanhiteleit. Az egyik játékos kampányukban valaki graffitivel firkálta tele az *Egységes Észtország* plakátjait; később kiderült, hogy ennek az akciónak a háttérében is a színház áll. A cél az volt, hogy a plakátok és a kampány iránt még nagyobb figyelmet keltsenek.

A MÉDIA

A sajtókonferencia és a közgyűlés közötti negyvennégy nap során a közönség egyre nagyobb érdeklődést tanúsított az *Egységes Észtország* iránt. Megkérdezhetjük: miből gondolták az emberek, hogy egy színház új politikai erőt indít útjára? Ebben az ügyben a média döntő szerepet játszott. Később a színház veze-

tői is megjegyezték, hogy aktivitásuk meglepte őket. Meglehet, hogy a médiának bonyodalmaikra van szüksége, és ezt az *Egységes Észtországtól* most igazán megkapták. A nagyobb újságokban és hírportálokon hétről hétre vezércikkek, véleményrovatok, elemzések, hírösszefoglalók láttak napvilágot. A mozgalom vezetőit, Tiit Ojasoót és Ene-Liis Sempert tévé- és rádióműsorokba hívták meg. Parlamenti képviselők, politikusok, véleményformálók, értelmiségiek, kolumnisták fejtették ki nézeteiket a nyilvánosság előtt. A projekt bejelentését követő első négy napon két napi- és egy hetilapban tizenhét cikk jelent meg az *Egyesült Észtországról*, a közgyűlésig hátralévő hét hét alatt csak a vezető újságok százhárom cikket tettek közzé. Ez mutatja, milyen hatalmas volt az érdeklődés egy hivatalosan kulturálisnak minősülő esemény iránt – a kultúrának rendes körülmények között nincs helye a napilapok címlapjain. Az úgynevezett új párt kampánya mintaszerű volt: az utcát hatalmas populista plakátok lepték el, és nagyszabású ingyenes kampány folyt az interneten, a Facebookon, a Twitteren stb.

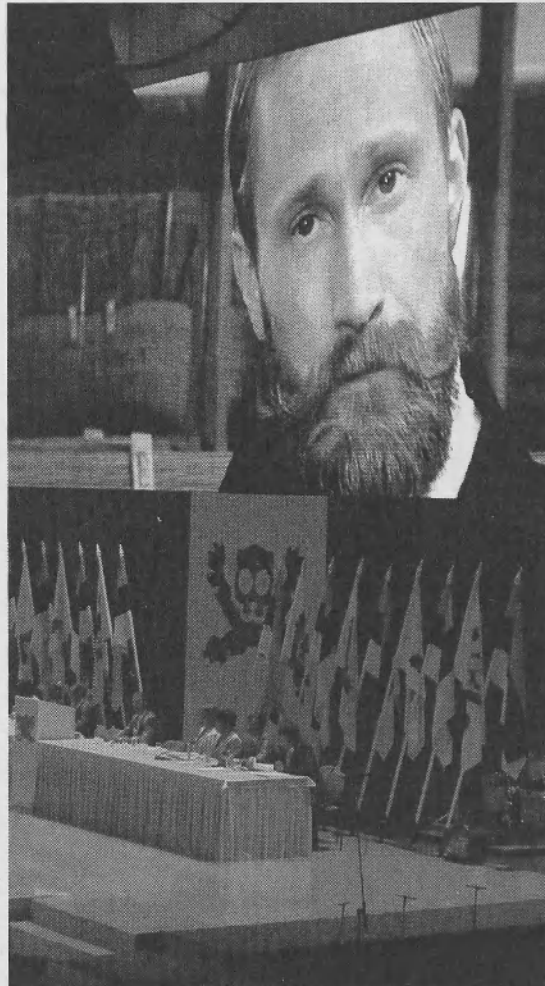
VÁLASZTÁSI ISKOLA

Az *Egységes Észtország* közgyűlésének előkészítésén túl az NO99 Színház hatrészes videós előadás-sorozatot vett fel *Választási Iskola* címen. Az internetre minden héten feltöltötték a sorozat egy-egy új epizódját. Ezek az előadások hétköznapi nyelvet használtak, hogy a nézőt megismertessék a politikai mechanizmusokkal. A *Választási Iskola* videóinak előadója az NO99 egyik rátermett színésze volt, aki ironikus-szkeptikus és humoros hangnemben szólalt meg. A videók leleplezték mind a hat vezető párt rejtett technikáit. (Balközép és jobbközép pártokról van szó; Észtországban nincsenek sem szélsőbal, sem szélsőjobb pártok.) A *Választási Iskola* és az *Egységes Észtország* általában nem foglalt állást. A cél egyszersmind pedagógiai is volt: a szervezők meg akarták mutatni, hogyan működik a pártpolitika, és hogyan manipulálnak a választási kampányok alatt valamennyiünket a jelszavakkal. A *Választási Iskola* feltárta, hogy manapság a pártok üzleti vállalkozásként működnek.

A KÖZGYŰLÉS

Az *Egységes Észtország* közgyűlésére május 7-én került sor, és nagyjából négy órán át tartott. Mindössze két nap alatt elkelt minden jegy, hatalmas volt az érdeklődés. Minél jobban közeledett május 7-e, annál kíváncsibb lett a közönség: születik-e aznap új párt vagy sem.

A közgyűlés nagyszabású színházi produkció volt, amely egy politikai párt tipikus gyűlését utánozta. A gyűlés folyamán különböző politikai technikákat mutattak be, és beszédeket tartottak – elsősorban a színészek közreműködésével. A megvitatott témák politikailag kényesek voltak: a gazdasági válság, a demográfiai helyzet, a környezetvédelem stb. Az esemény egy új vezető megválasztásával és az ő beszédével zárult. Vezetőnek persze „meglepetésszerűen” Tiit

Ojasoo színingazgatót választották. Beszédét hosszan idézgették és elemezték. Komoly és személyes hangú (de természetesen gondosan megkomponált) üzenete így végződött: „Szabadok vagytok!” (Ez volt az egész esemény záró mondata is.) Azaz személy szerint mind szabadon választhatjátok meg az életeteket, de felelősek vagytok választásotokért.

A hírportálok élőben közvetítették a gyűlést, és az *Egységes Észtország* mondanivalóját a következő néhány napon nagyon aktívan vitatták meg a televízióban, a rádióban, az interneten csak úgy, mint a sajtóban. Már elkészültek az első tudományos tanulmányok és hosszabb elemzések is.

Általában az egész projekt fogadtatása kettévált. A közönség egyik része előtt kezdettől világos volt, hogy itt egy dramaturgiailag kitűnően szerkesztett politikai színházi projektről van szó. Ezek a nézők hálásak voltak a színháznak a társadalom számára olyannyira szükséges művészi ébresztőért. A közönség másik része valóban egy új politikai erő megalakulása kedvéért jött el a közgyűlésre, és ők csalódottak voltak – még egy újságíró is csalódásának adott hangot.

KONKLÚZIÓ

Ha az *Egységes Észtországnak* csak a vizuális oldalát nézzük, felszínesen azt mondhatnánk, hogy a színház a szélsőjobboldali ideológiát parodizálta. De ez csak

első látásra tűnik így. Valójában az *Egységes Észtország* nem foglalkozott sem a szélsőbal, sem a szélsőjobb ideológiájával (a plakátokon olvasható populista jel-szavakat igazából baloldali orientáció jellemezte); fő célja az volt, hogy erősítse a politikai rendszerek tudatos szemléletét, és feltegye a kérdést: mit tehet egy észti átlagember? Az alkotók a civil társadalmat akarták felébreszteni, amelyben történelmi okokból (százötven éves elnyomás után) nagyon alacsony az állampolgári aktivitás.

Végző következtetésként azt mondhatjuk: az egész esemény kérdéseket vetett fel a demokráciáról, a hatalomról, a szabadságról, a nép akarataról, a média szerepéről, az igazságról és a hazugságokról. És le-szűrhetjük azt is, hogy az állam által szubvencionált színház éppen az őket szubvencionáló intézményeket bírálta.

FORDÍTOTTA:
SZÁNTÓ JUDIT